
Vědci soupeřili o peníze

Vědci soupeřili o peníze

Poprvé v historii dostaly vysoké školy finanční prostředky na výzkum podle kvality předložených projektů

Všechno, nebo nic. Stát postupoval při přidělování peněz univerzitám poměrně nekompromisně. Řada vědců radikální reformu kritizuje.

Bahnité vody výzkumu na českých vysokých školách se konečně pročistí, radují se mnozí. Stát přestane dávat peníze neschopným badatelům, a naopak výrazněji podpoří kvalitní vědecké projekty. Kritici stávající reformy však upozorňují, že zbytečně zanikne také řada nadějných a úspěšných výzkumných týmů. Hrozí, že jejich členové odejdou do zahraničí. Posoudit, kdo má pravdu, není vůbec jednoduché. Je však nesporné, že ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přidělí vysokým školám peníze na výzkum vůbec poprvé podle kvality předkládaných projektů. Badatelé také dostanou zhruba o polovinu více než loni. Letos si mezi sebou rozdělí asi 2,4 miliardy korun, v roce 2004 měli k dispozici pouze 1,6 miliardy.

Až dosud získávaly vysoké školy peníze na výzkum jaksi samozřejmě, téměř bez ohledu na kvalitu připravovaných projektů. Letos se ale zaběhlý systém radikálně změnil.

Nyní ministerstvo školství naplnilo dva roky starý zákon a předložilo výzkumné záměry vysokých škol domácím i zahraničním oponentům. Jejich posudky zhodnotily oborově zaměřené komise expertů a rozdělily projekty do čtyř skupin označených A, B, C a D. Výzkumným záměrům zařazeným do skupiny A přičklo ministerstvo 100 procent požadovaných prostředků, skupině B 90 procent. Ostatní výzkumné záměry nepodpořilo vůbec.

Výsledky soutěže se vědci dozvěděli koncem minulého roku. Zdůvodnění rozhodnutí však zašle ministerstvo rektorům vysokých škol, kteří o to požádali, až v průběhu následujícího týdne.

Neúspěch chemiků překvapil

Díky novému způsobu hodnocení se změnila výše finanční podpory směřující do jednotlivých oblastí. U medicínských oborů vzrostla asi o dvě třetiny, technici a společenská vědci dostali naopak zhruba jen o třetinu více.

Rekordního zvýšení rozpočtu pro vědu se dočkala Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně. Ministerstvo školství jí přičklo o 160 procent více peněz než loni. Nejvíce překvapil propad některých špičkových pracovišť. Peníze nezískali chemici z Univerzity Karlovy kybernetici z Českého vysokého učení technického a ze Západočeské univerzity. (Více text Jak školy...) Nový systém přidělování peněz na výzkumné záměry vyvolal mezi vědci nečekaně bouřlivou diskusi. Většina badatelů oceňuje, že skončilo plošné dotování vědy. "Jsme také rádi, že ministerstvo letos podpoří výzkum na vysokých školách větší částkou než loni," říká Josef Dvořák, děkan Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého. Mnohým kritikům však vadí hlavně výrazné přerozdělování, které ctí zásadu "všechno, nebo nic". Protože vysoké školy získávají v rámci výzkumného záměru peníze na poměrně dlouhou dobu (5, 6 nebo 7 let), může takový přístup zlikvidovat řadu nadějných vědeckých pracovišť.

"Pokud stát neudělí finanční prostředky, vysílá signál, že výzkum v daném oboru a na dané instituci nepotřebuje. Naznačuje tedy vědcům, aby si našli práci jinde," podotýká Pavel Kovář, děkan Přírodovědecké fakulty UK. A rozprášený badatelský tým bude mít po pěti letech ještě menší šanci na úspěch v soutěži. "Vědci by měli mít možnost vstupovat do systému průběžně," říká Petr Sába, rektor Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a slibuje, že se tuto vizi pokusí prosadit.

Rektorka pražské Vysoké školy ekonomické Jaroslava Durčáková už nyní odhaduje, že škola propustí téměř padesát převážně mladých vědců. (VŠE dostala finanční prostředky jen na dva projekty ze třinácti.) Podobně se možná zachová například i Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.

Systém, který do určité míry připomíná hazardní hru, má však mezi vědci i své zastánce. "Krok ministerstva považuji jednoznačně za správný, i kdyby letošní metodika výběru nebyla dokonalá," podotýká Jan Pavlík, děkan Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. V principu je mnohem lepší než přidělování peněz dle zvykového nároku. Částka určená na výzkumné záměry představuje ale jen zhruba deset procent finančních prostředků, které jdou ze státního rozpočtu do vysokého školství. Ministerstvo by podle Pavlíka mohlo podobná kritéria rozdělování uplatnit i v případě zbývajících 90 procent peněz.

"Hodnocení, které bere v úvahu pouze předložený projekt a ne předchozí výsledky, by se hodilo spíše pro posuzování grantů. Tam se rozhoduje o částkách, jež se řádově pohybují ve statisících. Zde však jde zpravidla o miliony," upozorňuje na další úskalí nového systému Josef Průša, rektor Západočeské univerzity v Plzni. Stejnou výtku uvádí

i docentka Durčáková: "Kvalitu výzkumu určuje především kvalita dosažených výsledků. Ale tato skutečnost nehrála při rozhodování ministerstva výraznější roli." Podle Václava Hankeho, ředitele Odboru programů výzkumu a vývoje ministerstva školství, se však dřívější výsledky institucí nepřímo zohledňují v rámci celého výzkumného záměru.

"Oponenti, kteří většinou posuzovali jen jeden projekt, nemohli jeho úroveň srovnat s ostatními," vznáší další námitku profesor Kovář. A každý hodnotitel samozřejmě zvolil jiný metr. Komise, jež projekty porovnávala navzájem, měla jen poměrně malý manévrovací prostor. "Špičkový vědec v roli oponenta nemá čas studovat desítky výzkumných záměrů čítajících několik set stran. Skutečnost, že badatel hodnotí jen jeden či dva projekty, je obvyklá i v jiných soutěžích," brání postup ministerstva Václav Hanke.

Kritika se snaší i na přiřazování bodů jednotlivým záměrům. "Největší podíl projektů se soustředil kolem "dělicí čáry" mezi skupinami B a C v malém rozmezí zhruba padesáti bodů (z 500 možných). Přičemž B znamenalo přidělení 90 procent prostředků a C nulovou podporu," upozorňuje na úskalí výběru profesor Kovář. Uvedenou skutečnost si uvědomuje i Václav Hanke: "Projekty zařazené ve skupinách A, B a C považujeme za dobré. Nemáme ale dostatek peněz na financování všech."

***

Štíky v regionech

Univerzity letos dostaly peníze na výzkum podle kvality předložených projektů. Jak v novém systému obstály menší školy? Některé neuspěly vůbec. Univerzity v Hradci Králové a v Ústí nad Labem nezískaly žádné finanční prostředky. "V předchozích obdobích dostávala naše škola na vědu jen dva miliony ročně. Přestože jsme získali finanční prostředky díky různým grantům, vstupovali jsme do nedávné soutěže s určitým handicapem," domnívá se Jaroslava Mikulecká, rektorka Univerzity Hradec Králové.

Na podstatně větší porci peněz než loni se naopak může těšit třeba Univerzita Tomáše Bati ze Zlína, Slezská univerzita v Opavě nebo Univerzita Pardubice. "Velikost a regionální umístění školy nemá podle mého názoru na rozdělování prostředků vliv," upozorňuje rektor UTB. Dravost některých menších škol by podle něj mohla vytvořit zdravější konkurenční prostředí.

hev

Jak školy obstály

Své pozice obhájila Univerzita Karlova. A to především zásluhou výzkumu v medicíně, molekulární biologii a fyzice. Letos získala o 80 procent více finančních prostředků než loni. V ostré konkurenci ale propadla Přírodovědecká fakulta UK. Navrhla šest výzkumných záměrů, podporu však získala jen pro dva z nich. Peníze nedostali geologové a experimentální biologové. Poměrně velkým překvapením byl neúspěch špičkového týmu chemiků.

Loni obdržela Přírodovědecká fakulta UK 96 milionů, letos si bude muset vystačit jen se 40 miliony. "Mírou kvality bývá standardně publikace v renomovaných světových vědeckých časopisech. A v tomto ohledu jsme obstáli," upozorňuje děkan Přírodovědecké fakulty UK Pavel Kovář. Třeba tým experimentálních biologů se na publikační aktivitě oboru v Česku podílel 22 procenty.

Většinu svých projektů naopak prosadili biologové a chemici z univerzit v Brně, Olomouci a Českých Budějovicích. "Navrhli jsme sedm výzkumných záměrů, finanční prostředky dostaneme na šest z nich," shrnuje povzbudivé výsledky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci její děkan Lubomír Dvořák. Vědci tak v roce 2005 budou moci utratit 100 milionů namísto dosavadních čtyřiceti.

Stoprocentní úspěšností se může pochlubit Filozofická fakulta UK. Ta získala finanční prostředky na všechny předložené výzkumné záměry. Vědci se v rámci nich zaměří na český jazyk, literaturu, historii naší země a civilizaci starého Egypta. Na nedostatek peněz si nemohou stěžovat ani archeologové a historici z Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta MU uspěla se dvěma ze tří navrhovaných projektů a v roce 2005 získá na výzkum asi 26 milionů, což je několikanásobně více než loni. "Vždycky lze dosáhnout lepšího výsledku, v zásadě jsme ale spokojeni. Uvažuje o přijetí zhruba dvanácti mladých vědců," podotýká Jan Pavlík, děkan Filozofické fakulty MU. I většina skromných dotací pro psychology, sociology a právníky putuje na moravské univerzity.

Menší díl z koláče peněz letos ukously technické školy. Přestože celkový objem finančních prostředků roste, dostane například pražské ČVUT a brněnské VUT zhruba stejně jako loni. O více než polovinu se zvýší dotace pro Západočeskou univerzitu v Plzni. A to především díky projektům zaměřeným na výzkum materiálů. "Nejsme nespokojeni, překvapil nás ale neúspěch špičkově připraveného výzkumného záměru z oblasti technické kybernetiky," komentuje výsledky rektor Západočeské univerzity Josef Průša.

Výrazně se snížilo množství ekonomicky zaměřených výzkumných záměrů. V roce 2004 jich ministerstvo financovalo 22, nyní však v ostré konkurenci obstály jen čtyři. Dva z nich prosadila pražská Vysoká škola ekonomická.

hev

Loterie o miliony

Až dosud získávaly vysoké školy peníze na výzkum téměř bez ohledu na kvalitu připravovaných projektů. Letos se však zaběhlý systém radikálně změnil. Většina badatelů reformu vítá, mnozí však kritizují kritéria výběru perspektivních projektů.

Řada škol si výrazně polepšila. Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně letos například získala o 160 procent více peněz než v roce 2004. Jiné školy naopak úplně propadly. Univerzita J. E. Purkyně z Ústí nad Labem nedostane letos nic.

A - změna výše finanční podpory mezi lety 2004 a 2005, v procentech

B - poměr získané finanční podpory k požadavkům jednotlivých VŠ, v procentech

A B

Akademie výtvarných umění v Praze -18 31
České vysoké učení technické v Praze 22 47
Česká zemědělská univerzita v Praze 68 22
Janáčkova akademie múzických umění v Brně -100 0
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 91 73
Masarykova univerzita v Brně 140 64
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně -34 36
Ostravská univerzita v Ostravě -2 14
Slezská univerzita v Opavě 87 39
Technická univerzita v Liberci -17 24
Univerzita Hradec Králové -100 0
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem -100 0
Univerzita Karlova v Praze 81 63
Univerzita Palackého v Olomouci 136 47
Univerzita Pardubice 109 57
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně 82 68
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno 160 39
Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava -15 21
Vysoká škola ekonomická v Praze -26 16
Vysoká škola chemickotechnologická v Praze 15 89
Vysoké učení technické v Brně 8 39
Západočeská univerzita v Plzni 56 32

Finanční podpora jednotlivých oborů

společenské vědy 343 760
průmysl, informatika, vojenství 638 177
matematika, fyzika, vědy o Zemi 413 840
biovědy a chemie 363 852
zemědělství 245 021
lékařské vědy 451 497
Zdroj: MŠMT

Eva Hníková